

nasında şart. Zina suçunda fâilde ihsân sıfatının bulunması bu tür şarta örnek verilir (usulcülerin şarta ilgili diğer bazı ayırımları için bk. Şemsüleimme es-Serahsî, II, 320-330; Şevkânî, s. 259-261). Öte yandan fıkıh usulünde bir hükmün şarta bağlanmasının o hükmün kendisini mi yoksa sebebini mi engelleyeceği tartışılmıştır.

Şartla ilgili diğer bazı usul meseleleri şöylece sıralanabilir: a) Şart âmının tahsisisi konusunda gayri müstakil muhassıslar arasında sayılmıştır. Meselâ kocanın miras payını terekenin yarısı olarak belirleyen cümlede (en-Nisâ 4/12) yer alan şart sebebiyle bu hüküm çocuğun bulunmaması şartıyla sınırlıdır. b) Mefhûm-i muhâlefetin türleri arasında sayılan mefhûm-i şartın delâleti tartışılmıştır. Meselâ, "Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin" âyetinin (et-Talâk 65/6) burada belirtilen şartın yani hamileliğin varlığı halinde nafaka gerekeceğine delâleti tartışmasız kabul edilirken şartın yokluğunda nafakanın gerekmeyeceğine delâleti tartışmalıdır. c) Şarta bağlı emrin tekrarı gerektirip gerektirmeyeceği de usulcüler arasında ihtilâfıdır. Aslında dil bakımından şart sığasının kendisinden kaynaklanan bir tekrar anlamı bulunmasa da konunun özelliklerine ve karînelere dayanarak bazı hükümlerle alâkalı şartların tekrarlanması halinde emrin gereğinin de tekrar edilmesi lâzım geldiği usulcülerin birçoğu tarafından düşünülmektedir. Meselâ, "Pazara gidersen bir kilo et al" sözünde tekrarı gerektiren bir husus yokken, "Cünûp olursanız temizlenin" âyetinden (el-Mâide 5/6) şartın yani cünûp olma halinin tekrerrûr etmesi halinde emredilenin (temizlenmenin) tekrar edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Meâyîsü'l-Huğa, III, 260-261; *Lisânü'l-'Arab*, "şrt" md.; *Firûzâbâdî*, *el-Kâmûsü'l-muhtâ*, "şrt" md.; Ebû'l-Hüseyn el-Basrî, *el-Mu'temed* (nşr. Halîl el-Meys), Beyrut 1403/1983, I, 105-109; Şemsüleimme es-Serahsî, *el-Uşûl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), İstanbul 1984, II, 320-330; Seyfeddin el-Âmidî, *el-İhkâm fî uşûl'l-aḥkâm*, Beyrut 1400/1980, II, 453-457; Ebû'l-Berekât en-Nesevî, *Keşfü'l-esrâr*, Beyrut 1406/1986, II, 437-454; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr* (nşr. Muhammed el-Mu'tasim-Billâh el-Bağdâdî), Beyrut 1414/1994, IV, 336-372; Şâtibî, *el-Muwâfakât*, I, 262-264; İbn Emîru Hâc, *et-Takrîr ve't-tahbîr*, Beyrut 1403/1983, I, 153-173; Bahrülulûm el-Leknevî, *Fevâtihü'r-raḥamût* (Gazzâlî, *el-Müstaşfâ* içinde), Bulak 1324, I, 423-432; Şevkânî, *İrşâdü'l-fuhûl* (nşr. Ebû Mus'ab M. Saîd el-Bedrî), Beyrut 1412/1992, s. 259-261; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî fî şevbihi'l-cedid*, Dimaşk 1967, I, 303-307; Bilmen, *Kamus*², I, 220-222; Zekiyüddin Şa'bân,

İslâm Hukuk İlminin Esasları (trc. İbrahim Kâfi Dönmez), Ankara 1990, s. 229-231; Wael b. Hallaq, "Şart", *El²* (İng.), IX, 358-359; "Şart", *Mu.F.* XXVI, 5-10; Fahrettin Atar, "Şart", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1856-1857.

MEHMET BOYNUKALIN

Fürû-i Fıkıh. İslâm hukukunda kişilerin hukukî işlemlerde ileri sürdükleri şartlar iradî (ca'î) şart adını alır. Bunlar ta'likî ve takyîdî olmak üzere iki grupta incelenmektedir. 1. Ta'likî Şart. Bir hukukî işlemin hükümlerinin işlemeye başlamasının veya işlemekte olan hükümlerine son verilmesinin gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlanmasını ifade eder. Günümüz hukuk terminolojisinde teknik anlamda şart dendiği zaman fıkıhtaki ta'likî şart kastedilir; bu da ta'likî şart ve infisâhî şart diye iki kısma ayrılır. Eğer hukukî işlemin hükümlerinin işlemeye başlaması gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlanmışsa ta'likî şart, hukukî işlemin hükümlerinin sona ermesi böyle bir olaya bağlanmışsa infisâhî şart adını alır. İnsanların bir işlem yapmasını etkileyecek her dış olay şart olarak ileri sürülebilir. Doğum, bir hastanın iyileşmesi, hava durumu, her türlü insan fiili ve mülkiyetin devri bunlardan bazılarıdır. Şart hukuka, örf ve âdete, ahlâka uygun bulunmalıdır; ayrıca şartın gerçekleşmesi hukuken mümkün olmalıdır. İleride gerçekleşmesi maddeten, fiilen ve hukuken mümkün görülmeyen olaylar şart diye ileri sürülemez. Yine şart olay geleceğe ilişkin olmalıdır. Halen gerçekleşmekte olan veya geçmişte gerçekleşmiş bir olay şart sayılamaz. Hukukî işlemin böyle bir olaya bağlanması halinde ta'lik değil hükümlerini hemen meydana getiren bir hukukî işlem (tencîz) söz konusu olur. Yine şart olayın gerçekleşmesi muhtemel bulunmalıdır. Bir hukukî işlem gelecekte gerçekleşmesi kesinlikle bilinen bir olaya bağlanırsa şart değil izâfe söz konusudur. Gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olayın objektif biçimde belirsiz olması gerekir. Yani herkes açısından o olayın meydana gelip gelmeyeceği muhtemel olmalıdır; sadece tarafların meydana gelmesini muhtemel görmeleri yeterli değildir. Aynı şekilde şarta bağlı bir hukukî işlemde şart tarafların iradeleriyle tayin edilmiş olmalıdır. Şartın belirlenmesi taraflardan sadece birine bırakamaz. Buna karşılık taraflar şart olayı üçüncü bir kişinin belirlenmesini kararlaştırabilir. Ayrıca şart hukukî işlemin yapıldığı esnada

belirlenmelidir. Şartın hukukî işlem yapıldıktan sonra kararlaştırılması durumunda, şart olmadan tarafların söz konusu hukukî işlemi yapmayacakları anlaşılıyor- sa hukukî işlemin şarta bağlı olarak yapıldığını, tarafların şart olmadan da hukukî işlemi yapacakları anlaşılıyorsa şartsız bir hukukî işlem gerçekleştirdiklerini kabul etmek gerekir.

İslâm hukukçuları şarta bağlanabilmeleri açısından hukukî işlemleri ayırıma tâbi tutmuşlardır. Bir kısım hukukî işlemler nitelikleri gereği hiçbir şarta bağlanamazken bir kısım işlemler bazı şartlara, diğer bir kısım işlemler ise herhangi bir şarta bağlanabilir. Satım gibi mülkiyetin intikâlini sağlayan temlik mahiyetindeki işlemlerin şarta bağlanması mümkün değildir; zira söz konusu işlemler şarta bağlanırsa kumara benzeyen bir durum ortaya çıkar; ayrıca şart olay gerçekleştiği anda tarafların rızası bulunmayabilir. Bu açıdan söz konusu işlemlerin ivazlı veya ivazsız olması önem taşımadığı gibi menfaat veya rakabe mülkiyetini devretmesinin de önemi yoktur. Çoğunluğa göre vakıf kurma şarta bağlanamamakla birlikte, "Şu arsa benim ise vakıf olsun" ifadesinde olduğu gibi tencîz hükmünde olan irade açıklamaları ile vakıf kurulabilir. Mâlikî hukukçularına göre ise vakfın kuruluşu her hâlükârda şarta bağlanabilir. Bir kimsenin belirli bir malını borcu karşılığında borcunu ödediği zaman geri alabilmesi şartıyla satması demek olan "bey' bi'l-vefâ" Hanefîler'ce zaruret ve teamül sebebiyle câiz görülmüştür. Aynı şekilde tek taraflı, varması gerekli olmayan, ölüme bağlı bir hukukî işlem olup bir alacak veya menfaatin ivazsız şekilde başkasına temlik mahiyetinde olmasına rağmen insanların iyilik yapmasını engellemek için vasiyetin şarta bağlanabileceği kabul edilmiştir. Vekilin azli gibi yetkiyi geri alan veya kısıtlayan takyîd mahiyetindeki işlemlerin şarta bağlanması mümkün değildir. Diğer taraftan nikâh akdi de şarta bağlanamaz; zira şahsî, ailevî ve içtimâî açıdan son derece önemli olan nikâh akdinin bu önemi doğrultusunda açıklık ve kesinlik taşıması gerekir. Boşama ve köle âzat etme gibi hak sahibinin kendi hakkını ortadan kaldırması sonucunu doğuran ıskat mahiyetindeki tek taraflı hukukî işlemlerle vedîa, âriyet, rehin ve kefâlet gibi, taraflardan her ikisinin veya sadece birinin istediği zaman feshedildiği iltizam mahiyetindeki işlemler şarta bağlanabilir. Şartın ta'likî veya infisâhî olmasının bu açıdan önemi yoktur. Ancak

ibrâ, bir yönden iskat mahiyetinde bir işlem olmasına rağmen diğer yönden borcun temlik mahiyetinde olduğu için şarta bağlanamaz; yalnız alacaklının, borçlunun ibrâsını kendisinin ölümüne bağlayabileceği kabul edilmiştir. Şarta bağlanması mümkün olmayan işlemler şarta bağlı olarak yapıldığında bâtil sayılır. Söz konusu işlemler şartlı olarak hüküm ifade etmediği gibi şartsız olarak da tarafların iradelerine uygun düşmez. Ayrıca bu tür işlemler şarta bağlı olarak yapıldığı takdirde ifa ile de geçerlilik kazanamaz. Taraflar hukukî sonucu istiyorsa onu şartsız olarak ve yeniden yapmak zorundadır.

Hukukî işlemlerin şarta nasıl bağlanacağı İslâm hukukçuları arasında tartışmalıdır. Bir görüşe göre hukukî işlem şarta bağlanırken şart edatlarının kullanılması gerekir; çünkü bu edatlar şarta bağlı bir hukukî işlemin kurucu unsurudur. Buna göre şart edatları zikredilmeden yapılan hukukî işlem ya tenciz hükmündedir ya da tamamen geçersizdir. Diğer bir görüşe göre ise hukukî işlem şarta bağlanırken şart edatının açıkça kullanılması gerekmez. Tarafların iradesine ve işlemin mahiyetine göre hukukî sonucun gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlandığı anlaşıyorsa şarta bağlı bir işlem söz konusudur. Bu durumda şartın zımnen tayin edildiğini kabul etmek gerekir. Şarta bağlı işlemlerde işlemlerin kuruluşunun mu yoksa hükümlerinin işlemeye başlamasının mı şarta bağlandığı tartışmalıdır. İslâm hukukunda hâkim olan fikre göre hukukî işlemlerin kuruluşu şarta bağlanmaktadır. Buna göre ta'likî şarta bağlanmış bir işlem askıdadır. Şart olay gerçekleşirse hukukî işlem kurulur veya hükümlerini meydana getirmeye başlar. Şart olay gerçekleşmezse hukukî işlem hukuk alanında bir varlık kazanamaz. Ayrıca ta'likî şarta bağlı bir işlemde borçlu borç ilişkisiyle bağlı, fakat ifa ile mükellef değildir; dolayısıyla alacaklı ifa talebinde bulunamaz. Borçlu borcunu ifa etmişse yarıldığını ispat ederek verdiği geri alabilir. İnfisâhî şarta bağlı işlemlerde durum ta'likî şarta bağlı işlemlerdekinin tam aksidir. Hukukî işlem şartsız bir işlem gibi doğmuş, hükümlerini normal biçimde meydana getirmeye başlamıştır. Sadece bu hükümlerin sona ermesi ileride gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlanmıştır. İslâm hukukçuları, infisâhî şartlara doğrudan temas etmeseler dahi bazı şartların fesih hakkı doğurması üzerinde durmuşlardır. Buradaki fesih hakkı infisâhî şartın değişik bir şekilde ifadesidir. Me-

selâ şart muhayyerliğinde muhayyerlik hakkına sahip olan taraf veya üçüncü kişi belirli bir süre içinde akdi feshetme yetkisine sahiptir. Muhayyerlik hakkına alıcının sahip olduğu durumlarda alıcı, öngörülen süre içinde hukukî işlemi feshetmediği takdirde işleme konu olan şeyin mülkiyeti alıcıya baştan itibaren geçmiş olacağından hukukî işlem şartsız bir işlem gibi hükmünü ve sonuçlarını meydana getirir. Öngörülen sürede fesih hakkı kullanılırsa şeyin mülkiyeti satıcıya geri döner. Alıcının akdi feshedip etmemekte tamamen serbest olması, satılan şeyin mülkiyetinin alıcıya geçmesi ve işlemin karşı taraf açısından hukukî sonuçlarını normal bir hukukî işlem gibi meydana getirmeye başlaması sebebiyle burada alıcının iradesine bağlanmış bir infisâhî şart söz konusudur. İnfisâhî şartın gerçekleşmesi halinde aksi kararlaştırılmamışsa akdin hükümleri mâkable şâmil değildir. Bundan dolayı infisâhî şart o ana kadar işlemiş hüküm ve neticelere tesir etmez. Zaman aşımı infisâhî şartın gerçekleşmesine kadar işlemiş sayılır. Şartın gerçekleşmesiyle şarta bağlı işlem hükümsüz hale geldiğinden taraflar aldıklarını aynen veya değerini karşılıklı olarak iade veya tazmin etmek zorundadır. Şart gerçekleşmeden önceki yarar ve hasar alıcıya aittir. Şâfiî hukukçularına göre şarta bağlı işlemlerde hukukî işlemin kuruluşu değil hükümlerinin işlemeye başlaması şarta bağlanmaktadır. Bu açıdan izâfe ile (yk. bk.) şarta bağlı işlem arasında fark yoktur. İkisinde de hukukî işlem önce kurulmakta, hükümleri daha sonra meydana gelmektedir. Ancak izâfede hükümlerin işlemeye başlayacağı an belirli, şarta bağlı işleminde belirsizdir. Bu durumda İslâm hukukunda hâkim görüşe göre şarta bağlı işlem yapanların hem işlem yaparken hem de şartın gerçekleştiği anda ehliyetli olmaları gerekir, Şâfiî hukukçularına göre ise tarafların sadece işlem yaparken ehliyetli olmaları yeterlidir. Şart için belirli bir süre öngörülmüşse bu sürenin geçmesi, öngörülmemişse tarafların iradelerinin yorumu ile şartın gerçekleştiği kabul edilir. Karşı taraf dürüstlük kurallarına aykırı davranışlarla şartın fiilen gerçekleşmesini önlerse şart hükmü gerçekleşmiş sayılır.

2. Takyidi Şart. Hukukî işlemin bazı kayıtlarla sınırlandırılmasını ifade eder. Buna akdî şart da denir. Takyidi şarta bağlı işlem yapılırken genellikle "üzere, kaydıyla, şartıyla" gibi sözler kullanılır; ancak hukukî işlemin yorumundan da böyle bir şarta bağlı yapıldığı sonucu çıkarılabilir. Hz.

Mûsâ'nın, kayınpederi tarafından ileri sürülen şarta bağlı olarak nikâh akdi yaptığını bildiren âyet (el-Kasas 28/27), Câbir b. Abdullah'ın Hz. Peygamber'e yolculukta sattığı deveye Medine'ye kadar binmeyi şart koştuğu ve bu şartın onun tarafından kabul edildiği yönündeki rivayet (Buhârî, "Şürût", 4), "Haramî helâl, helâli haram kılma dikkatli müslümanlar aralarında ki şartlara uymak zorundadır" meâlindeki hadis (Tirmizî, "Ahkâm", 17) akidlerde takyidi şart konabileceğini destekleyen delillerin başında zikredilir. Buna karşılık Resûl-i Ekrem'in Berîre adındaki câriyesinin âzat işleminde velâ hakkının üçüncü kişiye şart koşulması üzerine, "Allah'ın kitabında bulunmayan hiçbir şart geçerli değildir" demesi (Buhârî, "Büyû", 73) ve "Resûlullah şartlı satışı yasaklamıştır" şeklindeki rivayet (Taberânî, IV, 335) buna olumsuz bakanların delilleri arasında yer alır. Şarta bağlı hukukî işlem yapma açısından tarafların iradelerini en dar tutan Zâhirîler, en geniş tutanlar ise Hanbelîler, özellikle de İbn Teymiyye'dir. Zâhirîler'e göre Allah'ın kitabında yer almayan bir şarta bağlı işlem yapılamaz (İbn Hazm, VIII, 414-416). İbn Sübrûme, Hanbelîler, bilhassa İbn Teymiyye ve İbn Kayyim'e göre hukukî işlem yapılırken asıl olan serbestliktir (ibâha). Bu sebeple naslarda yasak olduğuna dair hüküm bulunmayan şartlara bağlı işlem yapılabilir (İbn Teymiyye, XXIX, 146-148). Her birinin gerekçesi farklı olmakla birlikte genelde takyidi şarta bağlı işlem yapma konusunda Hanefî ve Şâfiîler'de yasaklama, Mâlikîler'de serbest bırakma eğilimi daha baskındır (Senhûrî, III, 172-173).

Hanefîler'e göre takyidi şartlar câiz (sahih), fâsid ve bâtil (lağv) olmak üzere üçe ayrılabilir. **a) Câiz şartlar.** Satıcının semeni alıncaya kadar malı alıkoyması ve satılanın müşteriye, bedelin de satıcıya teslim edilmesi gibi hukukî işlemin gereklerinden olan şartlar, rehin vermek ve kefil göstermek gibi hukukî işlemin amacına uygun olan şartlar, kilidi yerine yerleştirmek ve ağaçtaki meyveyi tamamen olgunlaşmaya kadar ağaç üzerinde kalması şartıyla satmak gibi örf haline gelmiş şartlarla hıyar-ı şart ve hıyar-ı vasıf gibi muhayyerlikler hukuken câiz kabul edilen şartlardır ve bunlara bağlı olan hukukî işlemler geçerlidir. **b) Fâsid şartlar.** Satıcının sattığı evde belirli bir süre daha oturması şartıyla satımda olduğu gibi taraflardan birine ayrıca yarar sağlayan şartlar, ağa takılacak balıkları satmak gibi gerçekleşmesi şüpheli şartlar ve ayn olan semen-

de vâde şartıyla hıyâr-ı şartın süresiz ve ya belirsiz süreli olması gibi şartlar fâsîd şartlardır ve bu nevi şarta bağlı işlemler fâsiddir. c) Bâtıl (lağv) şartlar. Alıcının aldığı malı başkasına satmaması veya me-
raya salıvermesi gibi taraflara yararı olmayan şartlar, alıcının aldığı malı üçüncü bir kişiye satması veya hibe etmesi gibi üçüncü kişilere yararı olan şartlar, giyilmesi şartıyla elbise satımında olduğu gibi anlamsız şartlarla alıcının aldığı şeyi telef etmesi gibi zararlı şartlar bâtıl (lağv) şartlardır. Bu nevi şarta bağlı işlemler geçerli, fakat şart sayılır. Diğer mezheplere göre takyidî şartları sahih ve fâsîd olmak üzere ikiye ayırdıktan sonra fâsîd şartları da akdî geçersiz kılan ve kılmayan olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsa't* (nşr. Tânk b. Avazullah – Abdülmuhsin el-Hüseynî), Kahire 1415, IV, 335; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, VIII, 414-416; Se-
rahsî, *el-Mebsûṭ*, XIII, 15; Kâsânî, *Bedâ'î*, V, 168; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 135; Muvaf-
fakuddîn İbn Kudâme, *el-Muḡnî*, Beyrut 1405, IV, 19-21, 339; V, 400-401; VII, 71-73; İbn Tey-
miyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XI, 89; XXIX, 146-148, 337; İbn Kayyîm el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkı't* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1973, III, 288; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Kahire), V, 217; İbn Nüceym, *el-Eşbâḥ ve'n-nezâ'ir* (nşr. Abdülazîz Muhammed el-Vekîl), Kahire 1387/1968, s. 367; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muḥtâr* (Kahire), IV, 122; Re-
şîd Paşa, *Rûhu'l-Mecelle*, İstanbul 1326, I, 180; Ali Haydar, *Dürerü'l-hükkâm*, İstanbul 1330, I, 175, 185-190; Abdürrezzâk Ahmed es-Senhûrî, *Meşâdirü'l-haḳ fi'l-fıkhî'l-İslâmî*, Kahire 1967, III, 143, 172-173; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedîd*, Dimaşk 1967, I, 288; M. Ebû Zehre, *el-Milkiyye ve nazariyye-tü'l-'aḳd fi ş-şer'ati'l-İslâmiyye*, Kahire 1977, s. 245, 252, 257, 259, 262, 264; Abdülkerîm Zey-
dân, *el-Medḥal*, Bağdad 1402/1982, s. 87, 172; Bilmen, *Kamus*², VI, 23; M. Akif Aydın, *İslâm-Os-
manlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 17-22, 113; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hu-
kuku*, İstanbul 1987, II, 187; Hasan Pulaşlı, *Şarta Bağlı İşlemler*, Ankara 1989; Zekiyyüddin Şa'bân, *İslâm Hukuk İlminin Esasları* (trc. İbrahim Kâfi Dönmez), Ankara 1990, s. 231; Osman Kaşıkçı, "Eski Hukukumuzda Şarta Bağlı İşlemler", *Prof. Dr. Selâhattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Ar-
mağan* (haz. İsmail Esin), İstanbul 1999, s. 375; a.m.f., "Eski Hukukumuzda Takyidi Şarta Bağlı İşlemler", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, I, Erzincan 1997, s. 207; Ah-
med İbrâhîm, "el-'Uḳûd ve ş-şürûṭ ve'l-hıyârât", *Mecelletü'l-kânûn ve'l-iḳtişâd*, VI, Kahire 1934, s. 177; Turgut Akıntürk, "Şart ve Mükellefiyet Kavramı Üzerine Bir İnceleme", *AÜ Hukuk Fa-
kültesi Dergisi*, XXVII/3-4, Ankara 1970, s. 224; Wael b. Hallaq, "Şart", *El*² (İng.), IX, 358-359; "Ta'lik", *Mu.F.*, XII, 298-318; "Şart", a.e., XXVI, 5-16; Fahrettin Atar, "Şart", *İslâm'da İnanç, İba-
det ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbra-
him Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1856-1858.

OSMAN KAŞIKÇI

ŞÂŞ

(bk. TAŞKENT).

ŞA'ŞÂÎ

(الشعاعي)

Abdülfettâh Mahmûd eş-Şa'sâî
(1890-1962)

Mısırlı hâfız ve kâri.

21 Mart 1890'da Menûfiye vilâyetinde Eşmûn (Üşmûn) şehrine bağlı Şa'sâ köyün-
de doğdu. Babası hâfız yetiştiren Mah-
mûd İbrâhîm eş-Şa'sâî'dir. Kur'ân-ı Kerîm'i
ezberleyen Abdülfettâh 1900'de Tanta'ya
giderek İsmâîl eş-Şâfîî'den tecvid ve tas-
hîh-i hurûf okudu. 1905 yılına kadar el-
Mescidü'l-Ahmedî'de bazı hocalardan kıra-
at tahsil etti. Daha küçük yaşlarda Kur'an
tilâvetindeki başarısı ile parlak bir gelecek
vaad eden Şa'sâî, Kalyûb vilâyetindeki öğ-
retmen okulundan mezun oldu. Ardından
babasının açılışını gerçekleştirdiği medre-
sede üç yıl öğretmenlik yaptı.

1916'da Ezher'e giren Şa'sâî, Muham-
med Beyyûmî ve Ali Sübey'den kıraat-i
seb'a okudu. Güzel sesiyle kısa zamanda
dikkati çekerek Ahmed Nedâ, Ali Mah-
mûd, Muhammed Rif'at, Muhammed es-
Sayfî gibi zamanın meşhur kâripleri arasın-
da yer aldı. 1936 yılında Kral Fuâd'ın ölü-
mü dolayısıyla Kur'an okuması için Âbidîn
Sarayı'na davet edildi. Mikrofon önünde
Kur'an okumayı câiz kabul etmediği için
radyoda okumayan Şa'sâî, Ezher şeyhin-
den bunun câiz olduğuna dair getirilen
fetva üzerine tutumunu değiştirdi ve 1937-
de radyoda Kur'an okumaya başladı. Şeyh
Muhammed Rif'at'tan sonra kurrâ arasın-
da ilk sırada yer alıyordu. 1940'ta Seyyide
Zeyneb Camii'ne kâri olarak tayin edildi ve
ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. Ha-
rem-i şerif'te ve Mescid-i Nebevî'de Kur'an
tilâvet etmeyi çok isteyen Şa'sâî'nin bu
arzusu buralarda mikrofon tesisatının ku-
ruldugu 1948 yılı hac mevsiminde gerçek-
leşti. Bazı Arap ve İslâm ülkelerini de ziya-
ret eden Şa'sâî 11 Kasım 1962'de vefat et-
ti. Şa'sâî'nin yedi çocuğundan yalnız en kü-
çük oğlu İbrâhîm hâfız oldu ve Ezher'in li-
se bölümünü bitirdi. Kur'an kıraatinde ye-
tişmesini sağlayan babasının yerine Seyyi-
de Zeyneb Camii'ne kâri olarak tayin edil-
di ve 9 Haziran 1992'de ölümüne kadar
burada görev yaptı.

Abdülfettâh eş-Şa'sâî herhangi bir ho-
cayı taklit etmeden kendine has bir oku-

Şa'sâî

yuş tarzı geliştirmiş, kendisini taklit ede-
bilen de çıkmamıştır. Zayıf yapısına rağ-
men sesi dinleyenleri hayrete düşürecek
kadar güçlü ve etkileyiciydi. Yaşı ilerledik-
çe sesi daha da güzelleşmiştir. Tilâvet sıra-
sında tecvid kaidelerini uygulamadaki di-
siplini yanında mânaya göre sesini ayar-
lama hususunda da son derece mahirdi.
Büyük kalabalıklar onu yıllarca huşû için-
de dinlemiştir. Mahmûd es-Sa'denî haya-
tının sonuna kadar Şa'sâî'nin sesinden bir
şey kaybetmediğini söylemiş, Kemâl en-
Necmî de kiraatıyla dinleyenleri etkileyen
örnek bir kâri olduğunu belirtmiştir. "Ebû'l-
kurrâ" diye anılan ve 1990 yılında Kadir ge-
cesi münasebetiyle düzenlenen ihtifalde
adına birinci dereceden bilim ve sanat ni-
şanı verilen Şa'sâî'nin 300 kadar tilâveti
kayda alınmışsa da bunlardan sadece dör-
dünün yayımı sürdürülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmûd es-Sa'denî, *Elhânû's-semâ'*, Kahire
1959, s. 8, 24-26; Mahmûd el-Hûlî, *Eşvâtün min
nûr*, Kahire 1992, s. 45-54; *Mevsû'atü a'lâmi
Mısr fi'l-karni'l-işrin* (nşr. Mustafa Necîb), Kalyûb
1996, s. 311; Şükri el-Kadî, "Abâkretü't-tilâve
fi'l-karni'l-işrin", Kahire 1420/1999, s. 41-44; Ah-
med el-Bülûk, *Eşheru men kara'e'l-Kur'âne fi'l-
'aşri'l-hadis*, Kahire, ts. (Dârü'l-maârif), s. 23-28.

SAİD MURÂD

ŞÂŞÎ, Ebû Ali

(أبو علي الشاشي)

Ebû Ali Ahmed b. Muhammed
b. İshâk eş-Şâşî
(ö. 344/955)

Hanefî fakihî.

Mâverâünnehir bölgesinde bugün Öz-
bekistan sınırları içinde yer alan Şâş (gün-
ümüzde Taşkent) şehrinden olup hayatı
hakkında yeterli bilgi yoktur. Iraklı Hanefî
fakihî Ebû'l-Hasan el-Kerhî'nin, ömrünün
sonlarına doğru kendisine felç indiğinde
ders vermek için öğrencisi Şâşî'yi, fetva